

československých či dokonce širších evropských a světových tragédií, nezbyvá než kvalifikovat tyto kritiky jako plody myšlení vysloveně patologického. Autoři těchto kritik, místo aby zkoumali alespoň základní historické podmínky dané výsledky do té doby největší a nejhrůznější války v dosavadních dějinách světa, a spolu s tím i reálné možnosti té či oné politiky v těchto podmínkách, uchylují se ke konstruování a často i jen opakování omšelých *anti-masarykovských nesmyslů*. Absurdní při tom je, že zatímco kritizují Masarykovu politiku jako údajně česky imperiálně nacionalistickou, zůstávají nápadně shovívaví až zcela nekritičtí k reálným dobovým odpůrcům a nepřátelům této demokratické politiky v řadách komunistů, fašistů a různých militantních nacionalistů. Myšlení těchto kritiků zůstává limitováno zmíněnými starými nebo jen nepodstatně modifikovanými ideologickými klišé. Hlavní z těchto klišé, s nimiž se i v polistopadové přítomnosti setkáváme, jsou tři.

Prvním z nich je údajný Masarykův „*čechoslovakismus*“. K této otázce jsem se vyjádřil již dříve⁷⁾, zde proto jen krátce. Jeho šířitelé vydávají Masaryka za hlavního tvůrce česky imperiální ideologie a politiky, k Nečechům v meziválečném Československu údajně necitlivé, přehlíživé až nepřátelské. Tvůrci a hlasatelé této ideologie byli po dlouhá desetiletí hlavně komunisté, na Slovensku jim sekundovala s nepodstatnými odstíny část luďáků. Svěho druhu definici tohoto antimasarykovského ideologismu obsahuje první svazek Příručního slovníku naučného z roku 1962 v hesle „*čechoslovakismus*“. – Od jeho kritiky zde upouštím. Provedly ji již samy dějiny, když se v březnu 1939 dostali na Slovensku k moci luďáci a po únoru 1948 v Československu komunisté. Konstatuji jen, že to, co ideologové „*čechoslovakismu*“ o Masarykově národnostní filozofii a politice tvrdili a tvrdí, nemělo nikdy se skutečnou podstatou této principiálně demokratické, evropsky orientované politiky v meziválečném Československu nic společného. A pokud bychom chtěli sami podstatu této politiky charakterizovat jednou větou, pak šlo o *českoslovenství* zamýšlené a realizované Masarykem jako *regionální projekt demokratického evropanství!*

S *čechoslovakistickou* kritikou Masarykova prezidentství, především pak jeho pojetí *českoslovenství* se setkáváme u ideologicky předpojatých kritiků v různé podobě i po listopadu 1989, a to v obou republikách bývalého Československa. Jen zástupně za mnohé jiné zde připomínám Podivenova tvrzení, že Masaryk jako český nacionalista upřel Slovákům jejich národní svébytnost⁸⁾, nebo že žádná z českých stran, tedy ani Masaryk, nedokázala Slovákům nabídnout „přijatelné vyhlídky rozvoje jejich svébytnosti“, zatímco to prý dokázali komunisté, byť tak činili jen účelově⁹⁾. Pokud snad tyto a podobné Podivenovy soudy někomu připomínají heslo československých komunistů z roku 1934: „Ne Masaryk, ale Lenin!“, pak i ono je implicitně obsaženo v logice Podivenova myšlení. I Podiven se

při kritice „*české*“, tedy i Masarykovy politiky vůči Slovákům dovolává jako autority Lenina¹⁰⁾. Ostatně s Masarykovým vlivem na české národní vědomí se Podiven vypořádal velmi razantně, když usoudil, že po dosažení státní samostatnosti zatížil toto vědomí „novým břemenem jalových fikcí“¹¹⁾. Přitom Petr Pithart, jeden z podivenovské trojice, se s Masarykem vypořádal i zcela nově v posledním čísle *Mostů* (10/1996, s.2), když řekl, že nebýt světové války, zůstal by Masaryk jen „provokujícím outsiderem“, a že z faktu jeho prezidentství „nic obecně platného nevyplývá“¹²⁾.

Druhý ideologický koncept, báze, z níž někteří kritické Masarykovy meziválečné národnostní politiky v Československu vycházejí, je *velkoněmecky-appeasementský*. Zahnují do něj ony kritiky, které se snaží vydávat Masaryka za antiněmeckého nacionalistu. Někdy otevřeně, jindy více či méně zastřeně mu vytýkají samo jeho vystoupení za světové války na straně mocností Dohody proti Rakousko-Uhersku a centrálním mocnostem vůbec. Nejčastěji je pak tradována výtka, že po válce v Československu upřel třem a půl miliónu Němců právo na národní sebeurčení, čímž prý de facto „zakódoval“ do samých základů rodícího se státu to, co se později, podle těchto kritiků, stalo v září 1938 v Mnichově. Hlasatelé těchto tezí přitom až pozoruhodně důsledně „přehlízejí“, několik *elementárních* historických skutečností: 1) Rozhodující podíl Rakousko-Uherska a Německa na rozpoutání první světové války. 2) Arogantně velkoněmecky secesionistickou podstatu požadavku práva na „sebeurčení“ oněch tří a půl miliónu českých Němců po prohrané válce. 3) Skutečnost, že již v prvním desetiletí existence Československa, tedy v relativně krátkém čase, se podařilo získat v novém státě pro budování jeho prosperující demokracie podporu cca 70% hlasů německých voličů. 4) Skutečnost, že ke zničení mladé československé demokracie se musely v roce 1938 spojit hned čtyři evropské velmoci.

Bylo-li tudíž kdesi ve velkých dějinách světa psáno, že mladá československá demokracie má být dočasně zničena, pak nepřehlédněme: Hitlerovo Německo samo se k úderu neodvážilo, ani s podporou sil své páté kolony v republice. K fatálnímu dílu zkázy se musely nakonec spojit čtyři hlavní evropské velmoci: dva státy fašistické se dvěma demokraciemi propadlými politice appeasementu. Čím a jak musely národy těchto velmocí, a spolu s nimi i mnoho národů ostatního světa, za „dílo“ násilí a zrady zaplatit, aby se po skončené válce mohly vrátit k hodnotám, při nichž jejich vlády v čase zkoušek nedokázaly pevně stát, je známo. Zmínění kritické státnického díla prezidenta Masaryka se proto hluboce mýlí. Před dějinami neselhala Masarykova politika, neselhaly ideje, z nichž tato politika vycházela. Selhali lidé, kteří v Československu, ale hlavně za jeho hranicemi ztratili v obtížných, různě krizových situacích víru v demokracii a šli proto slepě za hlasy fašistických či komunistických sirén a různých totalitář-

7) Opat, Jaroslav: *Poznámky k otázce čechoslovakismu*, in: *Národy, národnosti a etnické skupiny v demokratické společnosti*, Bratislava-Praha 1991. Vydaly Filozofický ústav SAV a Filozofický ústav ČSAV, s. 26-30; dále: *Listy* 1994/4, s. 51-53.

8) Podiven: *Češi v dějinách nové doby (Pokus o zrcadlo)*, Praha 1991, s. 373.

9) *Ibid.*, s. 389.

10) *Ibid.*, s. 355.

11) *Ibid.*, s. 195.

12) *Mosty* 1996/10, s. 2.